

جمهوری اسلامی ایران

وزارت آموزش و پرورش

اداره کل آموزش و پرورش استان اردبیل

آسیب شناسی فضای مجازی

(راهنمای معلمان، مدرسان و مجریان طرح های مراقبت و پیشگیری از آسیب های اجتماعی)

(اداره مراقبت در برابر آسیب های اجتماعی)

سرشناسه: صاحب، نادر، ۱۳۵۳

عنوان و نام پدیدآور: آسیب شناسی فضای مجازی / مولف: نادر صاحب - علیرضا گلشن - حسین سلمان زاده [به سفارش] اداره کل آموزش و پرورش استان اردبیل، معاونت تربیت بدنی و سلامت، اداره مراقبت در برابر آسیب های اجتماعی

مشخصات نشر: اردبیل: محقق اردبیلی ۱۳۹۴

مشخصات ظاهری: ۱۰۴ص

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۴-۲۰۱-۶

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه

موضوع: فضای مجازی

موضوع: فضای مجازی - جنبه های اجتماعی

شناسه افزوده: گلشن، علیرضا، ۱۳۴۴

شناسه افزوده: سلمان زاده، حسین، ۱۳۵۰

شناسه افزوده: ایران - وزارت آموزش و پرورش، اداره کل آموزش و پرورش استان اردبیل - اداره مراقبت در برابر آسیب های اجتماعی

ده بندی کنگره: ۱۳۹۴ ۲۵ص/ HM۸۵۱

ده بندی دیویی: ۳۰۳/۴۸۳۳

حوزه کتابشناسی ملی: ۳۹۶۵۶۸۸

نام کتاب: آسیب شناسی فضای مجازی

مولف: نادر صاحب - علیرضا گلشن - حسین سلمان زاده

ناشر: محقق اردبیلی

طرح روی جلد: هاشم ایرانخواه

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: شیران نگار

نوبت و سال چاپ: اول ۱۳۹۴

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۴-۲۰۱-۶

آدرس: اردبیل سه راه دانش بازار معطری طبقه فوقانی پلاک ۸ تلفن ۳۳۲۴۰۰۸۱

فهرست مطالب

ردیف	عنوان	صفحه
۱	پیشگفتار	۶
۲	فصل اول: کلیات، اصول و مفاهیم	۹
۳	رسانه اجتماعی	۹
۴	ویژگی های رسانه اجتماعی	۱۰
۵	شکل های رسانه اجتماعی	۱۰
۶	مفهوم شناسی فضای مجازی	۱۰
۷	ارتباط در فضای مجازی	۱۳
۸	کارکردهای فضای مجازی	۱۵
۹	برهنگی مجازی	۱۶
۱۰	ویژگی های روان شناسی فضای مجازی	۱۸
۱۱	شبکه های اجتماعی	۱۹
۱۲	کارکردهای شبکه های اجتماعی	۲۰
۱۴	اعتماد در فضای مجازی	۲۲
۱۵	مفهوم اعتماد در فضای مجازی	۲۴
۱۶	دامنه اعتماد در فضای مجازی	۲۵
۱۸	گونه شناسی اعتماد در فضای مجازی	۲۷
۱۹	اندازه اعتماد در فضای مجازی	۲۹
۲۰	اعتماد در فضای مجازی	۳۰
۲۱	روان شناسی فضای مجازی	۳۳
۲۲	فصل دوم: آسیب شناسی فضای مجازی	۳۷
۲۳	مقدمه	۳۷
۲۴	آسیب شناسی فضای مجازی	۴۳
۲۵	آسیب های سیاسی و امنیتی	۴۹
۲۶	آسیب های فرهنگی	۵۰
۲۷	آسیب های خانوادگی	۵۱
۲۸	آسیب های روانی و اجتماعی	۵۲
۳۰	انواع آسیب های فضای مجازی	۵۴
۳۱	آسیب های ناشی از ماهیت فضای مجازی	۶۷
۳۲	پیامدهای منفی شبکه های اجتماعی	۶۸
۳۳	فصل سوم: بیانات مقام معظم رهبری در خصوص فضای مجازی	۷۱

۷۱	مقدمه	۳۴
۷۲	بازخوانی بیانات مقام معظم رهبری	۳۵
۷۳	بیانات رهبر معظم در مورد شورای عالی فضای مجازی	۳۶
۷۳	وظایف شورای عالی فضای مجازی	۳۷
۷۵	فصل چهارم: مراقبت و پیشگیری از آسیب های فضای مجازی	۳۸
۷۵	آینده نگری فضای مجازی	۳۹
۷۸	حفاظت از خود در فضای مجازی	۴۰
۸۰	ارتقای سواد رسانه ای	۴۱
۸۱	تقویت نقش خانواده در پیشگیری	۴۲
۸۶	نتیجه گیری و پیشنهادات	۴۳
۹۷	منابع و مآخذ	۴۴

ارتباط انسان ها ، سنگ بنای جامعه انسانی است و بدون آن هرگز عنوان خصیصه ی انسانی پدید نمی آید. از نظر ماهوی، ارتباط چه در سطح فردی و گروهی و چه در سطح پیچیده و گسترده جمعی و همگانی تا پیش از انقلاب تکنولوژی اطلاعاتی اخیر، محدود به زمان و مکان بود. بدین ترتیب که شما ناگزیر بودید پیام خود را در چارچوب وسایل ارتباطی مرسوم مانند بولتن و خبرنامه داخلی و یا مطبوعات و رادیو، تلویزیون به مخاطبان خود برسانید. این پیام رسانی در زمان معین و از مکان معینی باید انجام می گرفت که به تجربه ی خود محدودیت هایی را بر شما (به عنوان ارتباطی) و بر مخاطب (یعنی گیرنده پیام یا مثلاً مشتری) تحمیل می کرد. به این ترتیب که نشریه، روزنامه، مجله یا اخبار رادیو و یا تصویر تلویزیونی در روز، ساعت و محل معینی در اختیار مخاطبان قرار می گرفت و یا منتشر می شود. به عنوان مثال آن کس که اخبار ساعت دو بعد از ظهر رادیو و یا ساعت ده شب تلویزیون را از دست می داد، موفق به شنیدن یا دیدن و یا حتی مطالعه پیام مورد نظر نمی شد. این وضعیت از اواسط دهه ی ۱۹ میلادی ناگهان تغییر یافت و با ورود به قرن بیست و یکم هزاره سوم، سرعت و دقت و سهولت دسترسی به پیام و ایجاد ارتباط به یکباره دو چندان شد. به گونه ای که محدودیت زمان و مکان موجب بر سر راه ایجاد ارتباط میان فرستنده ی پیام (مانند یک واحد روابط عمومی) با گیرنده پیام (مانند کارکنان، مشتریان و افراد مورد نظر آن واحد) از میان برداشته شد. در اثر چنین تحول همه جانبه ای که با تکنولوژی نوین پیام رسانی الکترونیکی پدید آمد، مردم یا به طور کلی مخاطبین با حجم عظیمی از انواع پیام ها و اطلاعات سر و کار پیدا می کردند که در هر لحظه و در هر جا قادر به دریافت پیام و حتی ارائه بازخورد نسبت به آن شدند، بدین ترتیب نه تنها سرعت و حجم اطلاعات و ارتباطات روند فزاینده یافت بلکه در بعد زمانی و مکانی که در گذشته عوامل محدود کننده فرآیند ارتباطی تلقی می شدند از میان برداشته شد، مخاطب به میل خود با استفاده از شبکه های ارتباط الکترونیکی در هر مکانی و در هر زمانی قادر به دریافت پیام و پاسخ از اطلاعات تولید شده توسط سازمان ها و شبکه های سازمانی، بانکی، اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، هنری شد. نوع ارتباط فارغ از ابعاد مکان و زمان به صورت ارتباطی مجازی و یا غیر فیزیکی از طریق موج یا کابل نوری دامنه ارتباطات انسانی را به شدت گسترش داد. در این میان رقابت و نوآوری فعالیت هر چه بیشتر کارگزاران ارتباطی را طلب کرد تا در یک فضای الکترونیکی به ارسال و دریافت پیامهای مورد نظر خود پرداخته، رضایت مندی مخاطبان خود را نیز در فضایی الکترونیکی (مجازی) مورد تجزیه و تحلیل قرار دهند. از این رو ابداع، هنرگرایی، جذابیت و کیفیت محتوایی پیام ها از اهمیت و دقت بیشتر برخوردار شد.

با گسترش این فناوریهای ارتباطی از جمله اینترنت رابطه میان افراد به لحاظ کمی و کیفی از شکل متعارف آن یعنی ارتباط مستقیم و بی واسطه خارج شده است. در این میان جوانان در استفاده از این فناوری های نو پیشگام هستند که این خود تاثیراتی بر سبک زندگی و روابط اجتماعی آنها داشته است. بیشتر جمعیت جامعه را جوانان زیر سی سال تشکیل می دهند. این بافت جمعیت شناختی چنانچه با برنامه ریزی و سیاست گذاری مبتنی بر آینده اندیشی و رویکردی علمی همراه نباشد، می تواند چالشی بزرگ برای جامعه به شمار آید. میل به نوگرایی، تمایل به استقلال، مدگرایی، مطرح شدن، ابراز وجود، الگوگرفتن و تمایل به افزایش ارتباطات فناوری در زندگی آنها از اهمیت بسزایی برخوردار است. انسانها به ویژه جوانان به لحاظ اجتماعی، عاطفی و جنسیتی نیاز به برقراری ارتباط با همسالان دارند که از ویژگی های انسان اجتماعی است، در نتیجه، ارتباط با همسالان با بهره گیری از فناوری های ارتباطی جدید "به ویژه اینترنت" و فضای مجازی به این نیاز مهم جوانان "خواه به صورت فرصت یا تهدید" پاسخ داده است. ما در هر صورت باید توجه کرد که فناوری های ارتباطی جدید، دو روی یک سکه هستند. یک روی سکه استفاده مثبت و روی دیگر استفاده منفی از آن است. ایجاد روشنگری لازم در زمینه فرصت ها و تهدید های فناوری های ارتباطی به بستر سازی لازم برای گسترش فرصت ها و مهارت ها و پیش آسپ های محتمل در زمینه روابط اجتماعی جوانان می انجامد. رفتارها و دیدگاه های نسل امروز برای بسیاری از مردم غیر قابل درک به نظر می رسد. جوان و نوجوان امروز چیزهایی را می پسندد که ممکن است با سلیقه ها و ذائقه نسل های پیشین تفاوت های ماهوی و آشکاری داشته باشد. آرمان های او می تواند متفاوت از ایده آل نسل های بزرگترهای او باشد. برخی بر این باورند که سطح اطلاعات و دانش و خصوصیات اخلاقی، رفتارهای اجتماعی و علایق و نوع تفکر این نسل آن چنان متفاوت از نسل های پیشین است که او را در موقعیت ممتازی قرار داده است. با این حال در رفتارها و دیدگاه های همین نسل نیز دگرگونی های اساسی و ساختاری در حال شکل گیری است که بخش عمده آن متأثر از ورود و فراگیری فناوری های نوین ارتباطات است. واقعاً شاید بتوان پنداشت، یکی از نقاط شکاف و جدایی این نسل با نسل های پیشین، آشنایی و همزیستی و انس و الفت با این فناوری های ارتباطی است. برای بسیاری از مسئولان، روانشناسان اجتماعی، معتمدین والدین در ساز و کار پیچیده رفتارهای نسل جدید، بسیار مشکل و طاقت فرسا است. شاید به همین دلیل است که هنوز اتفاق نظر کاملی در مورد چگونگی هم کنشی با این نسل در جامعه به وجود نیامده است. یکی از تهدید می گوید و دیگری از آزاد گذاشتن آنها. یکی بر کنترل و نظارت بیشتر تاکید می کند و دیگری بر توسعه امکانات و لوازم ارتباطی پای می فشارد. شناخت واقعی و عملی نیازهای نسل جوان امروز نیازمند بررسی ابعاد گوناگون عوامل تاثیرگذار و اثر پذیری از فناوری های نوین ارتباطی است. بدون شک فضای مجازی، ارتباطات میان فردی را نسبت به گذشته بسیار آسان کرده است و به افراد این امکان را می دهد تا روابطی متفاوت و جدیدی را تجربه کنند. از طرفی دیگر ورود فناوری به هر جامعه ای نیازمند آگاهی، شکل گیری فرهنگ و استفاده درست از آن است. بدلیل وارداتی بودن این فناوری ها

و نبود همگرایی میان فرهنگ حاکم بر این جوامع و کار برد این گونه فناوری ها و همچنین نبود آگاهی های لازم، فرهنگ استفاده از آن ها بدرستی شکل نگرفته است. از این رو انجام انتشار پیام ها و نتایج مطالعات علمی به منظور بررسی ابعاد گوناگون این پدیده ها و کند و کاو بی طرفانه برای روشن ساختن آثار و پیامد های آن از جمله نخستین گام هایی است که می تواند به درک درست از موقعیت کنونی و استفاده بهینه از این ابزارها بیانجامد. چنین تولیدات فرهنگی و علمی می توانند در گام نخست به تغییر و تحولات نگرشی در مورد تکنولوژی های ارتباطی و درگام بعد به تغییرات رفتاری و عملکردی در عرصه جامعه بیانجامد.

www.ketab.ir